

Ukoliko se uzmu u obzir sve ove okolnosti, moći će se tek sasvim meritorno donositi zaključci o vrijednosti ovih tekstova za istorijsku dijalektologiju, kao i za istoriju književnog jezika.

Naime, područje koje obuhvata ova literatura u jednom svom dijelu jeste, barem po svojim nosiocima, područje koje čini osnovicu našeg književnog jezika u širem smislu riječi.

U svojim osnovnim osobinama teren istočne Bosne i istočne Hercegovine je područje novoštokavskog istočnohercegovačkog govora, a kako franjevačka literatura obuhvata vrijeme od gotovo tri vijeka, i to upravo ono doba kada su se vršile značajne novoštokavske inovacije, moglo bi se u izvjesnoj mjeri sagledati koliko je ovo područje jedinstveno u dijalekološkom pogledu.

S druge strane, zapadna Bosna i zapadna Hercegovina predstavljaju jedan od ključnih problema naše dijalektologije, upravo s obzirom na postanak i razvedenost ovog govornog tipa, a onda i u pogledu metastazičkih kretanja koja su izvršena na terenu zapadne, ali i na terenu istočne Bosne.

Ne može se svakako očekivati da će proučavanje franjevačke književnosti odgovoriti na sva ta vrlo kompleksna pitanja, ali nam ipak može pružiti izvjesne vrlo dragocjene podatke o izvršenim ili neizvršenim promjenama na pojedinim dijalekatskim područjima u izvjesnom vremenu razvitka našeg jezika.

Pored toga, kako je u Bosni jezička podijeljenost, preko franjevačke literature mogu se pratiti jezičke osobine jedne sigurno izdvojene grupe.

Sve ovo, iako samo u glavnim crtama, govori o značaju proučavanja jezika bosanskih franjevaca upravo za istorijsku dijalektologiju, jer se sva ova djela prostiru u vremenu koje je prethodilo književnom jedinstvu, te je zbog toga ova literatura još puna dijalekatskih značajki, iako su, kako naprijed rekosmo, u najvećem broju slučajeva ove značajke prekrivene nizom nanosnih elemenata, koje je potrebno pažljivom analizom ukloniti da bi se došlo do onoga što je odista dijalekatski tekst jednog kraja.

O GLAGOLIMA S INFINITIVNOM OSNOVOM NA *VA* I *IUA*

Slobodan Kovačević

U govornom jeziku često se ne pravi razlika između svršenoga glagola *poznati* i trajnoga *poznavati*. Tako u primjeru »*Zar ga ne poznate?*« pogrešno je upotrijebljen oblik *poznate* mjesto *poznajete*, jer tu moramo upotrijebiti prezent trajnoga glagola, a taj glasi *poznajem*, *poznaješ* itd. U 3. l. pl. prezenta (*poznaju*) podudaraju se oba glagola, dakle: »Oni se *poznaju* u isti čas« (prije su se poznavali, pa su onda zaboravili jedan na

drugoga, a sada su se opet poznali) prema: »Oni *se poznaju* već desetak godina.« U prvom slučaju oblik *poznaju se* može se zamijeniti oblikom *poznadu se* (prema 3. l. pl. prez. *dadu*). Mjesto »*Poznajući* ga kao trezvena čovjeka, obratio sam se njemu« često upotrebljavamo oblik za sadašnji glagolski prilog sa slogom *va*, dakle *poznavajući*, koji je načinjen prema drugom (rjeđem) obliku za 3. l. pl. prez. (*poznavaju*). To je valjda zbog toga što se u obliku *poznajući* osjeća nešto svršeno, a sadašnji glagolski prilog imaju, kako znamo, samo trajni glagoli. Iste oblike imaju i glagoli *doznati* i *doznavati* (*doznam* — *doznajem*, *doznajući* i *doznavajući*).

Ako glagole *poznati* i *poznavati*, koji su složeni s prefiksom *po*, složimo s još nekim prefiksima, dobit ćemo ove glagolske parove: *spoznati*, *spoznavati*, *upoznati* — *upoznavati*, *raspoznati* — *raspoznovati*. Present tih glagola glasi: *spoznam* — *spoznajem*, *upoznam* — *upoznajem*, *raspoznam* — *raspoznajem*, ali u 3. l. prezenta nema više podudaranja kao u glagolâ *poznati* i *poznavati*, kako je već rečeno, nego svršeni glagoli imaju za to lice jedan oblik, a učestali drugi, dakle *oni spoznaju*, *upoznaju*, *raspoznaju* (ili *spoznadu*, *upoznadu*, *raspoznadu*) prema *oni spoznavaju*, *upoznavaju*, *raspoznavaju*. Reći ćemo: »Došli su, da nas *upoznaju*« i »Oni putuju po našoj zemlji i *upoznavaju* naše prilike«. Glagolski prilog sadašnji glasi samo *spoznavajući*, *upoznavajući*, *raspoznavajući*. Nije stoga čudnovato što se pored oblika za present *upoznajem*, *upoznajesh*, *upoznajete* itd. čuju i rjeđi oblici sa *va* (*upoznavam*, *upoznavash*, *upoznavate* itd.).

Glagoli *prodati* — *prodavati* (u prezentu *prodam* — *prodajem* ili *prodavam*) imaju 3. l. pl. prezenta *prodadu* — *prodaju* ili *prodavaju*, a glagolski prilog sadašnji *prodajući* ili *prodavajući*. Tako i glagol *preprodavati* ima dvojake oblike u prezentu, imperativu i glagolskom prilogu sadašnjem, dakle *preprodajem* i *preprodavam*, *preprodaju* i *preprodavaju*, *preprodaji* i *preprodavaj*, *preprodajući* i *preprodavajući*.

Lako je pogoditi da su se za glagolima tipa *davati*, koji imaju dvojake oblike za present (*dajem* i *davam*), povelili i neki glagoli tipa *obećavati*, te se u govornom jeziku čuju uz pravilne oblike *obećavam*, *obećavaš*, *obećavamo* i nepravilni *obećajem*, *obećajesh*, *zadržajem*, *zadržajemo*, *zadržajete*, *vjenčajem*, *vjenčajemo*, *vjenčajete* i drugi. Ta dvostrukost nije svojstvena drugim glagolima toga tipa, kao što su npr. *prekopavati*, *dobivati*, *namotavati*, *skapavati*, *nagomilavati*, *ručavati*, *večeravati* i drugi, koji u svim oblicima imaju slog *va*, dakle *prekopavam*, *prekopavaj*, *prekopavah*, *prekopavajući*, *prekopavao*, *prekopavan*.

Za učestalim glagolima, koji u svim oblicima zadržavaju slog *va*, poveo se i glagol *gledati* složen s prefiksima. Mjesto pravilnih oblika *pregledati*, *pregledam*, *pregledajući*, *ogledati se*, *razgledati* čuju se i oblici sa *va* (*pregledavam*, *pregledavaj*, *pregledavajući* itd.). Takav je i

glagol *izmišljati* — *izmišljam* — *izmišljajući* (nepravilni su oblici *izmišljavati* — *izmišljavam* — *izmišljavajući*).

Posebnu skupinu čine glagoli koji se u infinitivu govore sa *ava* i *iva*, npr. *udaljavati* i *udaljivati*, *označavati* i *označivati*, *približavati* i *približivati*, *omogućavati* i *omogućivati*, *isparavati* i *isparivati*, *obavještavati* i *obavještivati*. Oni i prezent tvore na dva načina: *udaljavam* (kao glagoli 1. razreda V vrste) ili *udaljujem* (kao glagoli VI vrste) *označavam* i *označujem*, *približavam* i *približujem*, *omogućavam* i *omogućujem*, *isparavam* i *isparujem*, *obavještavam* i *obavještujem*. Tako i glagolski prilog sadašnji: *udaljavaajući* i *udaljujući*, *približavaajući* i *približujući*, itd. Za njima su se u prezentu povelili i neki glagoli VI vrste, npr. *dovikivati*, *rastjerivati*, *prepisivati*, *očekivati*, *pokazivati*, te se npr. u nekim krajevima Slavonije čuju oblici *dovikivam* — *dovikivajući*, *rastjerivam* — *rastjerivajući*, *prepisivam* — *prepisivajući*, *očekivam* — *očekivajući*, *pokazivam* — *pokazivajući* mjesto pravilnih oblika *dovikujem* — *dovikujući*, *rastjerujem* — *rastjerujući*, *prepisujem* — *prepisujući*, *očekujem* — *očekujući*, *pokazujem* — *pokazujući*.

NAŠA NARODNA IMENA MJESECI

Ante Sekulić

U posljednje se vrijeme sve više potiskuju iz uporabe hrvatska narodna imena mjeseci. Možda su neki u svojoj pretjeranoj gorljivosti pogrešno držali da je to u skladu s nakanama sastavljača novog Pravopisa, pa da treba učiniti neke ustupke — tudicama. Nitko, naime, neće tvrditi da su imena mjeseci: januar, mart itd. po podrijetlu slavenska. A hrvatska narodna imena mjeseci zbilja su u pravom smislu narodna, jer su »po svojem značenju mogla nastati samo u narodu koji živi u prirodi i s prirodom«.¹

Htio bih upozoriti da je o narodnim imenima mjeseci napisano više veoma zanimljivih i učenih rasprava. Tako su o tom pitanju pisali Miklošič,² Maretić,³ F. Spaho⁴, T. Matić⁵ i S. Ivšić⁶. Ne ulazeći u analizu pojedinih spomenutih članaka i rasprava, želim istaći dvije činjenice.

¹ T. Matić: Hrv. narodna imena mjeseci, »Hrv. jezik« br. 1, god. 1938, str. 13.

² Miklošič: Die slawischen Monatsnamen — Denkschriften der Akademie der Wissenschaften, Kl. 17; Wien, 1868.

³ T. Maretić: Narodna imena mjeseci — Nast. vjesnik V; Zagreb, 1897.

⁴ F. Spaho: Naši narodni nazivi mjeseci u turskim kalendarima iz sedamnaestog vijeka. — Glasnik zem. muzeja u B. i H., XLII; Sarajevo, 1930.

⁵ T. Maretić: kao gore.

⁶ S. Ivšić — Hrvatski jezik, br. 1, god. 1938, str. 15—16.